

**ฟิลิปปินส์: ภาพสะท้อนความเป็นลูกผสมของอาณานิคมสเปนในลาตินอเมริกา
แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**

The Philippines: A Reflection on “Mestizaje” of Spanish America in Southeast Asia

จิตติพงษ์ ด้วงคง¹

บทคัดย่อ

ภูมิภาคลาตินอเมริกาซึ่งมีอดีตอาณานิคมสเปนเป็นส่วนหนึ่งและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นดูเหมือนจะห่างไกลกันคนละซีกโลกแต่หากมีอยู่จุดหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่แสดงให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกันอยู่ไม่น้อย นั่นก็คือ ประเทศ ‘ฟิลิปปินส์’ บทความนี้ต้องการที่จะนำเสนอข้อเท็จจริงที่ว่าแม้ภูมิภาคทั้งสองจะห่างไกลกันด้วยระยะทาง ทั้งฟิลิปปินส์และอาณานิคมของสเปนในทวีปอเมริกาอย่างเขตอุปราชแห่งสเปนใหม่ก็ยังคงมีความเชื่อมโยงและคล้ายคลึงกัน ทว่าก็แตกต่างกันในแง่มุมของประวัติศาสตร์ สังคม ภาษาและ “วัฒนธรรมลูกผสม” (mestizaje) ซึ่งเกิดขึ้นนับตั้งแต่ยุคอาณานิคมสเปนเป็นต้นมาจวบจนมาถึงยุคปัจจุบัน ผ่านการเปรียบเทียบระหว่างอาณานิคมทั้งสองด้วยประเด็นการแบ่งแยกชาติพันธุ์ด้วยเชื้อชาติและสีผิวที่ผนวกเข้ากับภาษาศาสตร์สังคมภายใต้พลวัตที่เรียกว่า ‘สเปนาภิวัตน์’ (Hispanization) ที่ทำให้ฟิลิปปินส์ในที่สุดแล้วก็เป็นที่ได้แก่ภาพสะท้อนความเป็นลูกผสมของลาตินอเมริกาที่ไม่เหมือนต้นแบบโดยสมบูรณ์

คำสำคัญ: ลูกผสม; ฟิลิปปินส์; สเปนใหม่; สเปนในอเมริกา; วรรณะ

¹อาจารย์ประจำ ภาควิชาประวัติศาสตร์ ปรัชญาและวรรณคดีอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

E-mail: duangkong1981@gmail.com

Abstract

Latin America, where the colonial Spanish America once was established, and the colonial Southeast Asia, apparently, are located in the different corners of the world. However, one area in the colonial Southeast Asia, namely the Philippines, has been found nearly identical to the Spanish American counterpart. This paper examines the commonality of colonial history, hybridized cultures, and sociolinguistic phenomena that took place from the colonial period to the present times between the Philippines and Spanish America, specifically during the ‘New Spain’ era. Despite a very long distance that keeps these two regions apart, the paper provides in-depth perspective and analysis in comparison, showing both similarities and contrasts between the archipelago and the Spanish colonies in the Americas via historical aspects of ethnic stratification and sociolinguistics resulting from the process of ‘Hispanization,’ which led the Philippines into an incomplete reflection of the hybridization found in Latin America.

Keywords: Mestizo; Philippines; New Spain; Spanish America; Caste

บทนำ

หากกล่าวถึงความเชื่อมโยงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และลาตินอเมริกาซึ่งเป็นภูมิภาคที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมของประเทศที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรไอบีเรียอย่างประเทศสเปนและโปรตุเกส (Williams, 2009, p. 9) และภาษาในกลุ่มละติน อาทิ สเปน โปรตุเกส หรือ ฝรั่งเศส (O'Toole, 2007, p. 3) ตั้งแต่ยุคอาณานิคมในมโนทัศน์และองค์ความรู้ที่คนไทยและผู้คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่มีเกี่ยวกับภูมิภาคดังกล่าวนั้นยังมีไม่ชัดเจนนักเนื่องจากทั้งสองภูมิภาคมีระยะทางที่ห่างไกลกันมากอย่างไรก็ตาม หากในความห่างไกลนี้ อิทธิพลทางสังคม วัฒนธรรมและภาษาของลาตินอเมริกาที่เป็นส่วนของอาณานิคมสเปนเก่าก็ยังคงนำพาตัวเองข้ามผ่านมหาสมุทรและเส้นแบ่งเขตวันมายังจุดหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่คนไทยเราเองคุ้นเคยและเดินทางติดต่อกันมานานนั่นก็คือ หมู่เกาะฟิลิปปินส์

ความเชื่อมโยงกันระหว่างหมู่เกาะดังกล่าวในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และ “ลาตินอเมริกา” จากอดีตจนมาถึงปัจจุบันนี้เป็นผลผลิตจากยุคอาณานิคม เมื่อดูจาก

ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์จุลยุทธศาสตร์สำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางข้ามมหาสมุทรที่ใหญ่ที่สุดในโลกอย่างมหาสมุทรแปซิฟิกของสิ่งต่าง ๆ ที่มาจากภูมิภาคลาตินอเมริกานั้นก็คือ เมืองท่าทางด้านชายฝั่งตะวันตกของเขตอุปราชแห่งสเปนใหม่ (Virreinato de Nueva España) ซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งของโลกใหม่ (Mundus Novus) หนึ่งในดินแดนที่มีความสำคัญและถือได้ว่าเป็น ‘ต้นกำเนิด’ ของภาพสะท้อนของฟิลิปปินส์ที่ผู้เขียนจะกล่าวถึงในบทความครั้งนี้ก็คือ “เขตอุปราชแห่งสเปนใหม่” ซึ่งเป็นเขตการปกครองของจักรวรรดิสเปนบนผืนแผ่นดินทวีปอเมริกาที่มีการลงหลักปักฐานของบรรดาผู้พิชิต (conquistadores) หนาแน่นเป็นแห่งแรกอันเนื่องมาจากบริเวณนี้เป็นที่ตั้งของฐานที่มั่นของกลุ่มอารยธรรมก่อนการมาถึงของชาวสเปนอย่างกลุ่มอซเทคและมายาอยู่ก่อนแล้วนั่นเอง (Williamson, 2009, pp. 42-47) ลักษณะร่วมที่สำคัญอย่างหนึ่งของอาณานิคมสเปนในเขตต่าง ๆ นั่นก็คือ การหลอมรวมกันของชนชาติและวัฒนธรรมระหว่างเจ้าอาณานิคมซึ่งเป็นคนขาวจากสเปนและกลุ่มคนที่ตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของตนเอง ซึ่งได้แก่ชนพื้นเมืองของทวีปอเมริกา และ

เหล่าบรรดาทาสผิวดำจากแอฟริกา หรือที่เรียกกัน
ในภาษาสเปนว่า “mestizaje” (López- Beltrán,
2008) การหลอมรวมกันในลักษณะนี้เกิดขึ้นได้
ในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นมิติด้านชาติพันธุ์
และภาษาศาสตร์สังคมของคนใน “โลกใหม่”
ผ่านพลวัตและกระบวนการที่เรียกว่า สเปนนิวิชัน
(Hispanization) ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
เชิงลึกทั้งในเรื่องของอัตลักษณ์ตัวตนโดยรวม
(Hinz, 2008) วิถีชีวิต และมิติทางเศรษฐศาสตร์
สังคมของคนในอาณานิคมสเปนในยุคที่
ชาวสเปนเข้ามายึดครองพื้นที่นั้น (Scott, 1979)
ทั้งในทวีปอเมริกาและหมู่เกาะฟิลิปปินส์
กระบวนการดังกล่าวนี้ มีนัยยะสำคัญสำหรับ
การศึกษาของนักสังคมศาสตร์รวมถึง
นักประวัติศาสตร์ในอาณานิคมสเปนอย่าง
จอห์น เลดดี ฟิลัน ที่ศึกษาและเปรียบเทียบ
สภาพทางสังคมของหมู่เกาะฟิลิปปินส์ยุคการมา
เยือนของคนสเปน (Scott, 1979) บทความนี้
ได้นำเสนอข้อเท็จจริงที่ว่าอาณานิคมทั้งสองแห่ง
ของสเปนกล่าวคือ ในส่วนของเขตอุปราช
แห่งสเปนใหม่และอาณานิคมแห่งสุดท้าย
อย่างหมู่เกาะฟิลิปปินส์นั้นมีความเชื่อมโยง
และคล้ายคลึงกันด้วยกระบวนการสเปนนิวิชัน
(Hispanization) ทว่าก็ยังคงมีความแตกต่าง

ในรายละเอียดในแง่มุมของประวัติศาสตร์
สังคม ภาษา และ “วัฒนธรรมลูกผสม” ผ่าน
การเปรียบเทียบระหว่างอาณานิคมทั้งสอง
ด้วยประเด็นการแบ่งแยกชาติพันธุ์ด้วย
เชื้อชาติและสีผิวที่ผนวกเข้ากับมิติการใช้คำ
เชิงภาษาศาสตร์สังคมจนนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า
ในที่สุดฟิลิปปินส์เป็นแค่ภาพสะท้อนความเป็น
ลูกผสมของลาตินอเมริกาที่ไม่เหมือนต้นแบบ
โดยสมบูรณ์

ต้นกำเนิดภาพสะท้อนลูกผสมของฟิลิปปินส์: “เขตอุปราชแห่งสเปนใหม่”

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญ ๆ
ที่กล่าวถึงการก่อตั้งเขตอุปราชแห่งสเปนใหม่
ซึ่งแหล่งข้อมูลที่มีการจดบันทึกปรากฏการณ์
“mestizaje” ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของ
โลกใหม่นั้นก็คือ บันทึกทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ
บันทึกประเภทดังกล่าวชิ้นสำคัญ ๆ ได้แก่
“*Historia general de las cosas de Nueva
España*” (บันทึกประวัติศาสตร์ทั่วไปเกี่ยวกับ
สรรพสิ่งในสเปนใหม่) ของ เบร์นาดีโน เด
ซาอากูณ นักบวชแห่งคณะฟรานซิสกัน
(ค.ศ. 1578-82) (Williamson, 2009, p. 148)
ซึ่งในยุคแรก ๆ หลังจากที่มีการพิชิตยึดครอง

ดินแดนได้ ต่อมา มีการก่อตั้งชุมชนและมอบอำนาจการปกครองให้กับเหล่าผู้พิชิตคนสำคัญ ๆ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจด้วยการยกเขตปกครองที่เรียกว่า “pueblo” ต่าง ๆ ให้ อาทิเช่น การยกเขตปกครองในหุบเขาอาซากะ (Oaxaca) ให้กับผู้พิชิตคนสำคัญอย่างเอร์นันคอร์เตส ผู้ที่ต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นมาร์เกสโดยกษัตริย์การ์โลส (ชาร์ลส์) ที่ห้าของสเปนเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน ค.ศ. 1529 (De Incaza Dufour, 1990) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม บริเวณที่ตั้งของเขตอุปราชแห่งสเปนใหม่นี้มีผู้ที่อยู่อาศัยมาก่อนแล้วตั้งแต่ผู้พิชิตชาวสเปนเหล่านี้ยังเดินทางมาไม่ถึงเรื่องราวสำคัญ ๆ ทางประวัติศาสตร์ใน ค.ศ. 1541 ของกลุ่มอารยธรรมโบราณของชนพื้นเมืองนี้ยังได้มีการจดบันทึกเอาไว้โดยบาทหลวงคณะฟรานซิสกันอีกคนหนึ่งนามว่า ดอริบีโอ เด บานาเบนเต หรือที่รู้จักกันในภาษา “นาวัตล์” (Nahautl) ซึ่งเป็นภาษาของชนพื้นเมืองในแถบนั้นว่า “โมโตลิเนีย” (เนื่องจากนักบวชผู้นี้ได้ทำงานร่วมกับชนชาวพื้นเมืองนับเป็นเวลานาน) นอกจากนี้ยังมีการระบุเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในยุคอาณานิคมของสเปนใหม่ที่เกี่ยวข้องกับ

ชาวพื้นเมืองนั้นได้ถูกเล่าผ่านการจดบันทึกของกลุ่มคนที่เรียกว่า “เมสติโซ” (mestizos) อาทิ อันบาโร เตโซโซม็อก และบาทหลวงดิเอโก คูร์รัน ทั้งคู่เป็นนักบวชเลือดผสมที่เริ่มปรากฏและเพิ่มมากขึ้นในเขตสเปนใหม่ (Williamson, 2009, p. 148) รวมถึงเมืองต่าง ๆ ที่เป็นอาณานิคมของสเปนในทวีปอเมริกาและเขตหมู่เกาะอินดีสตะวันตก การกำเนิดวัฒนธรรมลูกผสมนี้เจริญงอกงามเป็นอย่างมาก ลักษณะของปรากฏการณ์ลูกผสมดังกล่าวที่มีการปะทะกันของสิ่งต่าง ๆ จากโลกเก่า (ยุโรป) และโลกใหม่จะมีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับกลุ่มวัฒนธรรมและเชื้อชาติที่ปรากฏในพื้นที่นั้น ๆ และก็จะแตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่แม้ว่าจะอยู่ในเขตปกครองจังหวัดเดียวกัน จึงเป็นที่มาของความหลากหลายด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในอาณานิคมสเปนในอเมริกา

สาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งของการถือกำเนิดคนกลุ่มลูกผสมในเขตอุปราชแห่งสเปนใหม่และอาณานิคมสเปนที่อื่น ๆ นั่นก็คือการมีเพศสัมพันธ์และการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในพื้นที่เหล่านี้ซึ่งเกิดจากคนขาวชาวสเปนและกลุ่มชนพื้นเมือง

ในโลกใหม่มารวมทั้งทาสผิวดำที่นำเข้ามาจากแอฟริกาในภายหลังเพื่อใช้แรงงานในพื้นที่เกษตรหรือเลี้ยงสัตว์ที่เรียกว่า “อาเซียนดา” (hacienda) หากตั้งคำถามว่าเหตุใดการกระทำดังกล่าวที่มีลักษณะข้ามชาติพันธุ์เป็นที่ยอมรับได้ในกลุ่มบรรดาคนของเจ้าอาณานิคมสเปนซึ่งค่อนข้างแตกต่างจากเจ้าอาณานิคมอื่น ๆ เช่น อังกฤษหรือฝรั่งเศส นั่นก็เพราะว่า จากบริบททางประวัติศาสตร์นั้นการปะทะกันของวัฒนธรรมสเปนกับวัฒนธรรมของคนที่มาจากต่างวัฒนธรรมและชาติพันธุ์นั้นมียุคก่อนยุคอาณานิคมอเมริกาแล้ว นับตั้งแต่ยุคศตวรรษที่ 15 เป็นต้นมาก็ปรากฏคริสต์ศาสนิกชนในสเปนที่มีผิวดำหรือชาวมัวร์ซึ่งเป็นกลุ่มมุสลิมทางตอนใต้ของสเปนที่มีผมสีอ่อนก็พบเห็นได้ คนเลือดผสมลักษณะนี้ยังสามารถพบได้ในแคว้นกัสติยาของสเปนอีกด้วยจากกรณีการศึกษาทางประวัติศาสตร์พบว่า กลุ่มมุสลิมกลุ่มหนึ่งที่เรียกตัวเองว่า “มูเดจาร์” (Mudejars) ยุคหนึ่งได้ใช้ชีวิตอยู่ภายใต้การปกครองของชาวคริสต์และมีกลุ่มชาวคริสต์ที่เรียกตัวเองว่า “มาซารับซ์” (Mazarabs) ที่เรียนรู้ภาษาอาหรับและได้รับเอาธรรมเนียมปฏิบัติของชาวมุสลิมมาใช้ในชีวิตประจำวัน (González, 2011, p. 18)

การแต่งกาย อาหารการกิน สถาปัตยกรรม หรืองานหัตถกรรม เช่น งานแกะสลัก งานโถ่งประติมากรรมพื้นและผนัง สวนกลางลานบ้านที่ปรากฏให้เห็นในอาณานิคมของสเปนในอเมริกาหรือแม้แต่กระทั่งในฟิลิปปินส์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบันก็เป็นผลมาจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่สเปนและอาหรับมีด้วยกันมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน (Rubin, 1991, pp. 11-12)

การเรียกลำดับวรรณะในระบบ “casta” ของอาณานิคมสเปนในทวีปอเมริกา

เมื่อย้อนมองไปดูภูมิลำเนาของบรรดาคนขาวที่อพยพไปยังโลกใหม่หรืออาณานิคมสเปนในอเมริกาจากการศึกษาเรื่องนี้พบว่าเกือบร้อยละ 40 ซึ่งเป็นอัตราส่วนสูงสุดของกลุ่มชาวสเปนผู้ที่อพยพมายังอาณานิคมสเปนในช่วง ค.ศ. 1505-1518 มาจากแคว้นอันดาลูเซียซึ่งเป็นแคว้นทางใต้ของสเปน แคว้นดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากมุสลิมหรือชาวมัวร์ (moros) ที่เข้ามายึดครองพื้นที่นี้อยู่นานกว่าเจ็ดร้อยปี (Thomas, 2005, p. 652) เมืองเซบิญาเป็นเมืองศูนย์กลางและเมืองท่าสำคัญของอันดาลูเซียที่สเปนเอาไว้ใช้ติดต่อทำการค้ากับแอฟริกา

และการค้าข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกช่วงกลางศตวรรษที่ 16 เซบิญามีประชากรเกือบแสนคนที่มาจากภูมิภาคต่างๆ ของยุโรป เมดิเตอร์เรเนียนและมีทาสแอฟริกันพำนักอยู่อีกราวหกพันคน (Bethell, 1987, p. 20; Rodríguez & Cordero-Guzman, 1992, p. 527) ซึ่งทาสเหล่านี้มีปรากฏอยู่บนคาบสมุทรไอบีเรียมาตั้งแต่สมัยโรมันแล้ว (Maan, 2011, p. 376) เมื่อชาวสเปนเหล่านี้คุ้นเคยกับสภาพของชนชั้นและเชื้อชาติที่มีความหลากหลายครั้งอพยพมาอยู่ในโลกใหม่การมีเพศสัมพันธ์หรือแต่งงานกับคนต่างเชื้อชาติจึงไม่ใช่สิ่งแปลกใหม่และไม่เป็นที่ยอมรับแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามสิ่งเหล่านี้ไม่ได้หมายความว่าความยินยอมมีปฏิสัมพันธ์ข้ามชาติพันธุ์นี้จะหมายถึงการยอมรับในความเท่าเทียมกันของทุกชาติพันธุ์ที่ปรากฏอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมเดียวกัน กลุ่มชนพื้นเมืองเดิมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในทวีปอเมริกา ก่อนการมาถึงของเหล่าบรรดาผู้พิชิตชาวสเปนหรือที่เรียกว่า “อินดิโอส” (indios) คือกลุ่มที่อยู่ต่ำสุดในระบบการจัดลำดับชนชั้นทางสังคมของอาณานิคมสเปนในอเมริกาและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในเวลาต่อมาหรือที่เรียกกันว่า ระบบกาสตา (casta) กลุ่มชน

พื้นเมืองดังกล่าวนี้ค่อย ๆ ลดจำนวนลงเรื่อย ๆ จนจำนวนของทาสผิวดำและลูกหลานของทาสผิวดำที่ได้รับการปลดปล่อยหรือไถ่ตัวเองให้ได้รับอิสรภาพที่มีการนำเข้ามานั้นมีจำนวนมากกว่า สาเหตุนี้เองทำให้คำว่าลูกผสมของอาณานิคมสเปนในอเมริกานั้นมีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นมาอีกชื่อหนึ่ง นอกไปจากคำว่า “เมสติโซ” หรือ “เมสติซา” (mestizo, mestiza) โดยใช้เรียกลูกผสมที่เกิดจากคนผิวขาว และคนพื้นเมือง นั่นก็คือคำว่า “มุลาโต” หรือ “มุลาดา” (mulato, mulata) หรือในบางพื้นที่เรียกว่า “ปาร์โด” หรือ “ปาร์ดา” (pardo, parda) หรือ “โมเรโน” หรือ “โมเรนา” (moreno, morena) คำศัพท์นี้ใช้เรียกชายและหญิงที่เกิดจากคนขาวและทาสผิวดำหรือลูกหลานของทาสผิวดำที่ได้รับการปลดปล่อยหรือไถ่ตัวเองให้ได้รับอิสรภาพดังที่กล่าวมาแล้วตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าการอยู่กันกันฉันท์สามีภรรยาโดยสมัครใจซึ่งคู่ชายหญิงอาจจะแต่งงานกันหรือไม่ได้แต่งงานกันก็ได้ (แต่ไม่ได้รับความเห็นชอบทางศาสนาในอาณานิคมสเปนในอเมริกา) นั้นมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้อัตราการเกิดของผู้ที่ไม่มีพันธะกับระบบชนชั้นต่าง ๆ มีจำนวนเพิ่มขึ้นเกือบร้อยละ 50 ซึ่งการอยู่ร่วมกัน

ในลักษณะดังกล่าวมีอัตราส่วนสูงในกลุ่มชายผิวขาวที่อยู่ในกลุ่มชนชั้นสูงและสืบเชื้อสายมาจากยุโรปกับกลุ่มหญิงที่ไม่ใช่คนผิวขาว ทั้งยังเป็นที่ยอมรับมากกว่าการแต่งงานอย่างเป็นทางการเพราะการกระทำดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นการทำให้โครงสร้างของชนชั้นในสังคมล่มสลายแต่อย่างใด (González, 2011, p. 19) มีการคาดการณ์ว่าในเขตอุปราชนิวกานาดาซึ่งเป็นที่ตั้งของประเทศโคลอมเบีย เวเนซุเอลา และเอกวาดอร์ในปัจจุบันมีทาสผิวดำอาศัยอยู่ในช่วง ค.ศ. 1789 นั้นราวแปดหมื่นคนและที่เป็นคนผิวสีที่เป็นไทแก่ตัวอยู่ราว ๆ สี่หมื่นคน และมีการนับจำนวนทาสผิวดำได้ราวหนึ่งหมื่นคน และคนผิวสีที่เป็นไทแก่ตัวได้อีกราวหกหมื่นคนในเม็กซิโก (González, 2011, p. 317) โดยข้อแตกต่างอย่างหนึ่งที่คนผิวสีของอาณานิคมสเปนในทวีปอเมริกานั้นมีไม่เหมือนกับเหล่าคนผิวสีในอาณานิคมของอังกฤษก็คือ คนกลุ่มลูกผสมทั้ง “mestizos” และ “mulatos” จะมีบริบทการใช้ชีวิตโอนเอียงไปทางคนขาวมากกว่าขณะที่คนผิวสีในอาณานิคมของอังกฤษนั้นเพียงแค่เลือดในกายมีส่วนผสมของเลือดคนดำอยู่แค่หยดเดียวก็จะได้ชื่อว่าไม่ใช่คนขาวโดยสมบูรณ์แล้ว

(Dworkin & Lerum, 2009) การที่มีจำนวนคนลูกผสมเพิ่มมากขึ้นทำให้เริ่มมีการตามหาคนที่สืบสายเลือดมาจากคนขาวหรือชาวยุโรปแท้ ๆ ในอาณานิคมสเปนบนแผ่นดินทวีปอเมริกา ในบรรดาคนขาวด้วยกันเอง ขณะที่การแต่งงานต่างชนชั้นกับคนขาวที่วรรณะต่ำกว่าและต่างชาติพันธุ์กับพวกที่ไม่ใช่คนขาวพบได้มากขึ้นเรื่อย ๆ บรรดาทายาทที่เกิดจากเลือดผสมก็จะถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมคนขาวไปโดยปริยาย นอกจากนี้ลูกผสมในอาณานิคมสเปนบนพื้นแผ่นดินทวีปอเมริกานั้นยังไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะพวกที่เกิดจากคนขาวกับคนพื้นเมืองและคนขาวกับทาสผิวดำเท่านั้น แต่ยังพบลูกผสมระหว่างชนพื้นเมืองกับทาสผิวดำอีกด้วยซึ่งเรียกกลุ่มนี้ว่า “ซามโบ” หรือ “ซามบา” (zambo, zamba) ส่วนลูกผสมที่เกิดจากลูกผสมระหว่างเลือดคนขาวและเลือดชนพื้นเมืองจะเรียกว่า “กาโยเตส” (cayotes) และลูกของคนที่ดูภายนอกว่าเป็นคนขาวแต่มีเค้าโครงหน้าของคนผิวดำปรากฏนั้นก็จะเรียกว่า “ซาลตาอาตราส” (salta-atrás) หรือ “ตอร์นาอาตราส” (torna-atrás) ส่วนลูกผสมที่เกิดจากเลือดของกลุ่ม “salta-atrás” และชนพื้นเมือง ก็จะเรียกว่า “ซิโน” หรือ “ซินา”

(chino, china) เป็นต้น (González, 2011, p. 20) นอกจากหลักฐานบันทึกทางประวัติศาสตร์แล้ว หลักฐานสำคัญอีกชิ้นหนึ่งซึ่งน่าสนใจและสามารถบรรยายลักษณะลูกผสมที่เกิดขึ้นในอาณานิคมสเปนได้เป็นอย่างดีนั่นก็คือ “ภาพวาดแสดงระบบกาสตา “casta” งานจิตรกรรมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อแจกแจงและจำแนกความบริสุทธิ์ของสายเลือด ขณะเดียวกันก็เป็นการแสดงตัวตนที่ชัดเจนของชาวอาณานิคมว่าในโลกใหม่นั้นมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์เพียงใด โดยจะเห็นได้จากการที่มีการวาดภาพเหมือนแสดงลักษณะทางกายภาพของลูกผสมเหล่านี้ที่อาศัยอยู่ในเขตอุปราชแห่งสเปนใหม่ เช่นที่เมือง ปวยบลา (Puebla) และจัดส่งกลับไปยังสเปนในช่วงกลางศตวรรษที่ 18 ซึ่งบาทหลวงคนสำคัญมักเป็นคนวาดขึ้นโดยภาพเหล่านี้บรรยายให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพของลูกผสมที่ถูกจัดแบ่งออกเป็นจำพวกต่าง ๆ อย่างละเอียดพร้อมทั้งระบุแต่ละกลุ่มด้วยคำเรียกจำเพาะเพื่อให้ความรู้แก่กลุ่มปัญญาชนในราชสำนักสเปนยุคศตวรรษที่ 18 (Castro-Morales, 1983) โดยจากคำบรรยายภาพวาดประเภทนี้ของจิตรกรอย่างฆวน โรดริเกซฆัวเรซ มีการจำแนกกลุ่มลูกผสม

ที่พบในเขตอุปราชแห่งสเปนใหม่มากถึง 16 กลุ่มด้วยกันซึ่งชัดเจนมากกว่าบันทึกทางประวัติศาสตร์ดังนี้

1. ลูกผสมของชายชาวสเปน (español) และหญิงชาวพื้นเมือง (india) จะเรียกว่า “mestizo” (mestiza หากเป็นเพศหญิง)
2. ลูกผสมของชายที่เป็น “mestizo” กับหญิงชาวสเปนจะเรียกว่า “castizo” (castiza หากเป็นเพศหญิง)
3. ลูกผสมของชายที่เป็น “castizo” กับหญิงชาวสเปน (española) จะเรียกว่า “español”
4. ลูกผสมของชายชาวสเปน (español) กับหญิงผิวดำ (negra) จะเรียกว่า “mulato” (mulata หากเป็นเพศหญิง)
5. ลูกผสมของชายที่เป็น “mulato” กับหญิงชาวสเปนจะเรียกว่า “cuarterón” (cuarterona หากเป็นเพศหญิง)
6. ลูกผสมของชายที่เป็น “cuarterón” กับหญิงชาวสเปนจะเรียกว่า “salta-atrás” (ใช้ทั้งสองเพศ)
7. ลูกผสมของชายที่เป็น “salta-atrás” กับหญิงพื้นเมือง (india) จะเรียกว่า

- “chino” (china หากเป็นเพศหญิง)
8. ลูกผสมของชายที่เป็น “chino” กับหญิงที่เรียกว่า “mulata” จะเรียกว่า “lobo” (loba หากเป็นเพศหญิง)
9. ลูกผสมของชายที่เป็น “lobo” กับหญิงที่เรียกว่า “mulata” จะเรียกว่า “gíbaro” หรือ “jíbaro”
10. ลูกผสมของชายที่เป็น “gíbaro” กับหญิงพื้นเมือง (india) จะเรียกว่า “alvarasado”
11. ลูกผสมของชายที่เป็น “alvarasado” กับหญิงผิวดำ (negra) จะเรียกว่า “cambujo” (cambuja หากเป็นเพศหญิง)
12. ลูกผสมของชายที่เป็น “cambujo” กับหญิงพื้นเมือง (india) จะเรียกว่า “sambaigo” (sambaiga หากเป็นเพศหญิง)
13. ลูกผสมของชายที่เป็นชายชาวพื้นเมือง (indio) กับหญิงที่เรียกว่า “mulata” จะเรียกว่า “campamulato” (campamulata หากเป็นเพศหญิง)
14. ลูกผสมของชายที่เป็น “campamulato” กับหญิงที่เป็น

“sambaiga” จะเรียกว่า “tente en el aire” (ใช้ทั้งสองเพศ)

15. ลูกผสมของชายที่เป็น “tente en el aire” กับหญิงที่เรียกว่า “mulata” จะเรียกว่า “no te entiendo” (ใช้ทั้งสองเพศ)
16. ลูกผสมของชายที่เป็น “no te entiendo” กับหญิงพื้นเมือง (india) จะเรียกว่า “ahí te estás”

ภาพที่ 1: ส่วนหนึ่งของภาพวาดแสดงโครงสร้างทางสังคมภายใต้ระบบ ‘casta’ ของอาณานิคมสเปนในเขตอุปราชแห่งสเปนใหม่

แหล่งที่มา: <http://notevenpast.org/casta-paintings>

ฟิลิปปินส์กับการกำเนิดภาพสะท้อนลูกผสม ที่สืบทอดมาจากอาณานิคมสเปนในอเมริกา

ใน ค.ศ. 1565 มิเกลโลเปซเด เลกัสปี หนึ่งในบรรดาผู้นำกลุ่มผู้พิชิตที่ได้ปักหลักพำนักอยู่ในเขตอุปราชสเปนใหม่มานานนับทศวรรษก็ตัดสินใจนำกองเรือเดินทางข้ามมหาสมุทรมาขึ้นฝั่งของหมู่เกาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเป็นที่ตั้งของประเทศฟิลิปปินส์ในปัจจุบัน ซึ่งครั้งหนึ่งเฟอร์ดินานด์ มาเจลลัน ได้เดินทางสำรวจมาพบและถูกสังหาร โดยกลุ่มคนพื้นเมืองมาคราวนี้ เลกัสปีได้นำกองกำลังขึ้นฝั่งเมืองท่าอย่างเมืองเซบู พร้อมรับพระราชบัญชาจากกษัตริย์สเปนให้ยึดหมู่เกาะแห่งนี้ โดยเขาได้เข้ายึดครอง เซบู มะนิลา เกาะมาสบาเต เกาะกามารินสอโลโกส คาเกยัน ตามลำดับ (Lipski et al, 1996) นับเป็นเวลานานกว่าสองศตวรรษนับตั้งแต่ที่มีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างมะนิลาและอาคาปุลโกซึ่งเป็นเมืองท่าฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกของเขตอุปราชแห่งสเปนใหม่ ฟิลิปปินส์ดินแดนที่ขึ้นตรงกับเขตอุปราชสเปนใหม่ไม่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมกับประเทศแม่อย่างสเปนที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรไอบีเรียเพียง

อย่างเดียวทว่ายังรับเอาวัฒนธรรมลูกผสมและขนบธรรมเนียมรวมถึงภาษาสเปนที่มีลักษณะจำเพาะที่เกิดขึ้นใน “โลกใหม่” ในเขตอาณานิคมสเปนในอเมริกาอย่างเม็กซิโกและอเมริกากลางในปัจจุบันเข้ามาด้วยผ่านกระบวนการสเปนากิวิชัน (Hispanization) (Scott, 1979) หมู่เกาะแห่งนี้ถือเป็นดินแดนเดียวและดินแดนสุดท้ายที่ได้รับอิทธิพลของสเปนยุคอาณานิคมในกลุ่มอาณานิคมของสเปนและเป็นดินแดนที่ขึ้นตรงกับเขตอุปราชแห่งสเปนใหม่ (จวบจนเม็กซิโกประกาศอิสรภาพจากสเปน) การค้นพบเส้นทางเดินเรือผ่านน่านน้ำมหาสมุทรแปซิฟิกไป-กลับจากฟิลิปปินส์-สเปนใหม่ โดยอันเดรส เด อุนาเดต้าใน ค.ศ. 1565 (Francia, 2010, p. 74) ทำให้กิจการเดินเรือมะนิลาที่ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากราชสำนักสเปนผ่านเขตอุปราชแห่งสเปนใหม่หรือเม็กซิโกในปัจจุบัน โดยมีจุดเริ่มของเส้นทางเดินเรืออยู่ที่เมืองอย่างอาคาปุลโก การเดินเรือดังกล่าวดำเนินติดต่อกันมาอย่างต่อเนื่องเพื่อจุดประสงค์ทางการค้ากับจีนในตะวันออกไกลเป็นหลัก โดยมีเที่ยวเรือไปกลับมะนิลา-อาคาปุลโก อย่างน้อยหนึ่งถึงสองเที่ยวต่อปีใช้ระยะเวลาประมาณสี่เดือน

กิจการค้านี้ดำเนินติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ ค.ศ. 1565-1815 สินค้าที่มีการซื้อขาย แลกเปลี่ยนกันนั้น ได้แก่ เครื่องกระเบื้องลายครามเคลือบ ผ้าคลุมไหล่ ผ้าเช็ดหน้า ไข่มุก ผ้ากำมะหยี่ ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าจากจีน หินมีค่าและผ้าฝ้ายจากชายฝั่งมะละบาร์ทาง ตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดีย รวมไปถึง เครื่องเทศอย่างพริกไทย จากเกาะสุมาตรา และเกาะชวา (Fisher, 1988) ซึ่งสินค้าเหล่านี้ จะถูกแลกเปลี่ยนกับทองและเครื่องเงินที่มาจากเขตอุปราชสเปนใหม่ และจากเขตอุปราช เปรูซึ่งเป็นเขตการปกครองที่สองบนผืน แผ่นดินโลกใหม่ของจักรวรรดิสเปน ว่ากันว่า หนึ่งในสามของเครื่องเงินที่ได้จากการทำเหมืองในเขตอุปราชสเปนใหม่ ถูกขนลงเรือมายังมะนิลาเพื่อขายต่อไปยังแดนตะวันออกไกล (Far East) ซึ่งรวมถึงจีนในปัจจุบัน (Hecht, 2003) ส่วนสินค้าที่ได้มาจากจีนและตะวันออกไกลนั้น ก็จะถูกลำเลียงไปลงเรือที่เมืองท่าเบรacruz ของชายฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกเพื่อส่งต่อไปยังราชสำนักสเปน (Francia, 2010, p. 74) คนสเปนที่พำนักอยู่ในฟิลิปปินส์นั้นจะอยู่เฉพาะในเขต “Intramuros” หรือกำแพงเมืองชั้นในเท่านั้น ในขณะที่ชุมชนชาวจีนที่อพยพ

เข้ามาทำการค้าได้ขยายอิทธิพลจนสามารถคุมเขตปาเรียนซึ่งอยู่นอกเขตกำแพงเมืองจนเป็นเหตุให้ชาวสเปนนั้นเกิดความไม่ไว้วางใจคนจีนเหล่านี้ การค้าทางทะเลนี้ไม่ได้มีเพียงแต่การลำเลียงสินค้าดังกล่าวแล้วเพียงอย่างเดียว แต่ยังนำมาซึ่งการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์พืช เช่น ข้าวโพด อะโวคาโด มะเขือเทศ โกโก้ และมันหวาน นอกจากนี้ ยังมีการแลกเปลี่ยนภาษา และการใช้คำ เช่น การใช้คำว่า “จดหมาย” ในภาษาตากาล็อกว่า “kamote” ซึ่งพ้องกับคำว่า “camoti” ในภาษา Nahuatl ซึ่งเป็นภาษาของชนพื้นเมืองในเขตอุปราชแห่งสเปนใหม่ และแน่นอนว่าย่อมมีการแลกเปลี่ยนผู้คนทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่ นักบวช ทหารและอื่น ๆ (Francia, 2010, p. 75) ระยะเวลาอันยาวนานกว่า 250 ปีของกิจการการค้าข้ามแปซิฟิกดังกล่าวที่คนสเปนผูกขาดในมะนิลาพวกเขาได้รวมเอาทั้งผู้คนวัฒนธรรม ภาษา และสินค้าต่าง ๆ มาแลกเปลี่ยนกัน ณ หมู่เกาะที่เป็นศูนย์กลางทางการค้าซึ่งเชื่อมต่อสามทวีปเข้าด้วยกัน อันได้แก่ เอเชีย อเมริกา และยุโรป หมู่เกาะฟิลิปปินส์นั้น จึงเป็นตัวแทนของความเป็นลูกผสม (mestizaje) ในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นชาติพันธุ์ โครงสร้างในสังคม และภาษา

วัฒนธรรมที่ปรากฏในสามดินแดนนี้

การเรียกลำดับวรรณะของระบบ “castas” ในฟิลิปปินส์: ภาพสะท้อนของชาติพันธุ์ของอาณานิคมสเปนในอเมริกา

ปรากฏการณ์ทางสังคมและภาษาที่เกิดขึ้นกับคนที่อาศัยอยู่ในอาณานิคมสเปนทั้งในทวีปอเมริกาและหมู่เกาะฟิลิปปินส์แตกต่างกันในรายละเอียดเรื่องโครงสร้าง “ชั้นวรรณะ” (casta) และความหมายของคำที่นำมาใช้ในการเรียกกลุ่มคนตามที่ปรากฏขึ้นในสังคมของอาณานิคมทั้งสองแห่งโดยในฟิลิปปินส์นั้นมีการแบ่งแยกเรียงลำดับทางสังคม (Ricklefs et al, 2010, p. 195) เป็นสองกลุ่มหลัก ๆ ในเบื้องต้นคือ 1) กลุ่ม “colonizadores” ประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่จัดเป็นคนสเปนซึ่งสามารถแบ่งย่อยออกเป็น 1.1) Peninsular 1.2) Insular 1.3) Mestizos และ 2) กลุ่ม “colonizados” ซึ่งได้แก่ 2.1) mestizos –sangley 2.2) sangley 2.3) indios ในชั้นการปกครองหรือชนชั้นนำที่เรียกว่า ระดับ “principalía” นั้น ก็มีการแบ่งลำดับชั้นแยกย่อยคนกลุ่มนี้ลงไปอีก ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ปกครองที่เรียกว่า “gobernadorcillo” และหัวหน้าบารังไก

“cabeza de barangay” ซึ่งก็คือกลุ่ม “maguinoo” 2) กลุ่ม “timaua” ซึ่งหมายถึง ผู้เป็นไทแก่ตัว และ 3) กลุ่ม “alipin” ที่อยู่ในระดับล่างสุดเนื่องจากพันนาการที่มีติดตัวโดยสองกลุ่มหลังถือเป็นคนที่อยู่ใต้การปกครองดูแลของชนชั้น “principalía” ในฟิลิปปินส์หลังจากยุคอาณานิคมสเปนจนถึงยุคปัจจุบันมีการเรียกกลุ่มคนนี้ว่า “ฟิลิปปิโน” (filipino) (Philippine ในภาษาอังกฤษและ Pilipino ในภาษาตากาล็อก) ซึ่งในยุคฟิลิปปินส์อาณานิคมนั้นคำว่า “ฟิลิปปิโน” หรือ “ฟิลิปปินา” (filipino, filipina) นั้นจะสงวนไว้ใช้เรียกพวก “กริโอยู” หรือ “กริโอยูนา” (criollo, criolla) หรือคนผิวขาวที่สืบเชื้อสายมาจากชาวสเปนโดยตรงแบ่งเพศชายและหญิงตามลำดับและใช้ในฟิลิปปินส์เท่านั้นอย่างที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องดัง “Noli Me Tangere” หรือในภาษาไทยว่า “อันลัวงละเมิดมิได้” (แปลโดย จิตรกรรณ ดันรัตนกุล) ผลงานของนักเขียนเอกของฟิลิปปินส์ผู้นำกระแสปลดแอกฟิลิปปินส์จากการตกเป็นอาณานิคมและปลุกกระแสชาตินิยมในมะนิลาให้แพร่สะพัดไปทั่วอย่าง โฆเซ ริซัล (Anderson, 1997) ซึ่งมีการเรียกคนกลุ่มเดียวกันนี้โดยใช้คำศัพท์ที่ปรากฏในภาษาสเปนที่ใช้กันอาณานิคม

สเปนในทวีปอเมริกาได้อีกว่า “insulares” ซึ่งมักจะได้อีกถูกเหยียดหยามจากพวกคนสเปนที่เกิดในแผ่นดินสเปนที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรไอบีเรียที่เรียกกันว่า “peninsulares” อย่างไรก็ดีพวก “insulares” จะไม่ถูกนำมารวมเข้าไปในการจัดลำดับการแบ่งชนชั้น “principalía” (Ricklefs et al, 2010, p.195) ซึ่งจำกัดอยู่ในกลุ่มชนพื้นเมือง อีกหนึ่งคำที่นำมาใช้ในการแบ่งลำดับชนชั้นสังคมฟิลิปปินส์ในยุคอาณานิคมสเปนนั้นก็คือคำว่า “เมสติโซ” และ “เมสติซา” (mestizo, mestiza) ซึ่งในอาณานิคมสเปนในอเมริกานั้นปรากฏการใช้คำนี้ในการเรียกคนที่เกิดจากคนขาวชาวสเปน (blancos) และคนพื้นเมือง (indios) ตามหลักฐานที่ปรากฏอยู่บนภาพวาดในตอนกลางของศตวรรษที่ 18 ที่ชื่อว่า “casta” ผลงานของจิตรกรเม็กซิกันนามว่า หลุยส์ เด เมนา ที่ได้มีการวาดภาพบรรยายการจัดกลุ่มคนในเขตอุปราชสเปนใหม่หรือเม็กซิโกในปัจจุบันเอาไว้อย่างชัดเจน (Celine, 2015) ซึ่งแตกต่างจากฟิลิปปินส์อาณานิคมที่ถูกนำมาใช้เรียกกลุ่มคนเลือดผสมระหว่างจีนและชนพื้นเมืองของฟิลิปปินส์ (mestizode sangley) ในยุคนั้นอีกทอดหนึ่ง ส่วนคนที่เป็นลูกผสมระหว่างสเปนชนพื้นเมือง

ฟิลิปปินส์หรือที่จัดเป็นพวกยูเรเชียน (Eurasian) หรือ “เมสติโซ เอสปันญอล” (mestizo-español) จะถูกเรียกว่า “เอสปันญอลฟิลิปปิโน” (español-filipino) แทน ซึ่งพวกเขาจะอยู่ในลำดับชั้นที่รองลงมาจากพวกที่เรียกตัวเองว่า “เพนนินซูลา” (peninsular) และ “อินซูลาร์” (insulares) อันเป็นชนชั้นสูงสุดและชนชั้นที่สองรองลงมาในระบบกาสตา “casta” ในอาณานิคมสเปนในทวีปอเมริกา กลุ่มที่เรียกว่า “เมสติโซ ซังเกลย์” (mestizo de sangley) ในฟิลิปปินส์นั้นได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องมาจากกลุ่มชนพื้นเมืองที่มีอยู่จำนวนมากและการค้าที่มีขึ้นอย่างเสรีในยุคศตวรรษที่ 19 และกลุ่มคนชนชั้นนี้เองที่ต่อมาจะเข้ามามีบทบาทในด้านต่าง ๆ ในฟิลิปปินส์คำว่า “sangley” เป็นคำที่คนสเปนเรียกตามคนจีนกลุ่มดังกล่าวโดยจัดเข้ามาอยู่ในหมวดหมู่คำแสดงการแบ่งชนชั้นในสังคมของตน (Ricklefs et al, 2010, p. 195) คำนี้เป็นคำที่สันนิษฐานว่ามาจากภาษาจีนฮกเกี้ยนที่มาพร้อมกับผู้อพยพเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนที่เดินทางมาทำการค้าในพื้นที่หมู่เกาะฟิลิปปินส์ก่อนและระหว่างยุคที่ตกเป็นของสเปนซึ่งแปลตามตัวได้ว่า “ธุรกิจ” นั่นเอง คาดว่าใน ค.ศ. 1600 มีจำนวนคนจีน

หรือ “sangley” เหล่านี้อยู่ประมาณหนึ่งหมื่นห้าพันคน ซึ่งในช่วงแรก มักจะถูกมองว่าเป็นกลุ่มอาชญากร เพื่อประโยชน์ในการได้รับสิทธิการลดหย่อนภาษีสินค้าและสถานภาพทางกฎหมายคนกลุ่มนี้ได้ยอมเข้ารับศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก (Francia, 2010, p. 77) โดยที่พวกเขาได้แต่งงานกับพวกหญิงชนพื้นเมืองที่เข้ารับมาก่อนหน้านั้นแล้ว ซึ่งทำให้ลูกหลานที่ออกมาถูกจัดให้อยู่ในฐานะของ “mestizos” ตามกฎหมายอาณานิคมสเปน (Anderson, 1988) และใช้ภาษาสเปน สเปน และตากาล็อก ปนกันไป (Guan, 2000) ยกตัวอย่างเช่น การสร้างคำศัพท์ใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นซึ่งเป็นการหลอมรวมกันทางภาษาที่น่าสนใจ เช่น การเรียกร้านขายขนมฟิลิปปินส์ว่า panciteria คำว่า pancit ซึ่งเป็นเส้นขนมี่เป็นคำศัพท์ที่มาจากภาษาสเปน “pian i sit” (Chinese: 便食; Peh-ōe-jī: piān-ê-sit) (Lumen, 2005) พวกเขาได้เข้ามาผูกขาดการค้าปลีกจับจองที่ดินและมีอาชีพเป็นหลักเป็นฐานพร้อมกันนี้ได้ซึมซับความเป็นสเปนผ่านกระบวนการ “Hispanization” ในที่สุด (Ricklefs et al, 2010, p. 196) เห็นได้อย่างชัดเจนจากการที่คนกลุ่มนี้เปลี่ยนชื่อตัวเองมาเป็นชื่อในภาษาสเปน

ทั้งนี้เพื่อเป็นการเลี่ยงความไม่ไว้วางใจที่คนสเปนมีต่อตนเองรวมทั้งเปลี่ยนเสียงสกุลฝั่งบิดาให้สอดคล้องคล้ายภาษาสเปน อาทิเช่น หากชื่อในภาษาจีนคือ “Sy Kia” ชื่อสกุลที่จะเปลี่ยนให้ฟังดูเป็นสเปนก็คือ Syquia และจะตั้งชื่อตนเองเสียใหม่เป็นภาษาสเปน เช่น “José Syquia” หรือ “Manuel Syquia” เป็นต้น หลายชื่อสกุลในฟิลิปปินส์ปัจจุบันก็เกิดจากกระบวนการทอดเสียงแบบดังกล่าว เช่น ชื่อสกุล Tanjuatco, Cojuangco, Ongpin, Liamjap, Yangco เป็นต้น (Guan, 2000) แล้วต่อมาได้กลายมาเป็นชนชั้นกลางที่มีความสำคัญระดับหนึ่งแต่ยังไม่ได้มีอำนาจใดมากในช่วงแรก แม้ว่าจะมีบ้างที่ได้กลายมาเป็นบาทหลวงก็ตาม จากการที่คนกลุ่มนี้ถูกดูถูกดูแคลนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นชาวสเปน กลุ่มลูกผสมจีนและชนพื้นเมืองหรือบรรดา “sangleyes” (รูปพหูพจน์ในภาษาสเปน) ได้พยายามต่อสู้ตะเกียกตะกายให้ลูกหลานได้เข้ารับการศึกษาระดับสูงในที่สุดก็เป็นคนกลุ่มสำคัญในการก่อร่างสร้างตัวจนกลายเป็นเศรษฐีใหม่ (nouveaux riches) ของรัฐฟิลิปปินส์สมัยต่อมา และโฆเซ ริซัล ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นวีระบุรุษผู้กอบกู้เอกราชให้ฟิลิปปินส์เป็นหนึ่งใน

ลูกหลานของคนกลุ่มนี้ เขาเกิดเมื่อ ค.ศ 1861 ในครอบครัวเชื้อสายจีน ญี่ปุ่น ตากาล็อก และสเปน เขาได้รับการศึกษาที่ดีเยี่ยมเท่าที่พอจะอำนวยได้จากฟิลิปปินส์ยุคอาณานิคมและได้รับโอกาสไปศึกษาต่อในสเปนและยุโรปประเทศอื่น ๆ ทำให้ลูกหลานเชื้อสาย “mestizo de sangley” คนนี้หูตากว้างไกลและรับรู้ถึงความแตกต่างและไม่เท่าเทียมกันที่เกิดขึ้นใน

ฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของตนกับประเทศแม่อย่างสเปน ปัจจุบันบางตระกูลก็ได้ก้าวขึ้นมาเป็นเจ้าของที่ดินและตระกูลนักการเมืองที่ทรงอิทธิพลและมีฐานอำนาจทางการเมืองที่เข้มแข็งของประเทศ อย่างเช่นตระกูลของอดีตประธานาธิบดีหญิงฟิลิปปินส์อย่าง นางโคราซอน โกซวโก อากิโน เป็นต้น (Anderson, 1988)

ภาพที่ 2: ลูกครึ่งที่เกิดจากคนชาวสเปนและชนพื้นเมืองฟิลิปปินส์และลูกครึ่งที่เกิดจากคนพื้นเมืองฟิลิปปินส์และคนจีนที่เข้ามาทำการค้าในหมู่เกาะฟิลิปปินส์ในยุคอาณานิคม (จากซ้ายไปขวาตามลำดับ)

แหล่งที่มา: <http://www.thepinoywarrior.com/2012/01/spanish-filipino-caste-system.ht>

บทสรุป

ทั้งสภาพสังคมและผู้คนในอาณานิคมของสเปนบนผืนแผ่นดินทวีปอเมริกาและฟิลิปปินส์เองต่างก็มีอัตลักษณ์ที่มีความเป็นลูกผสมผ่านกระบวนการสเปนาภิวัตน์ (Hispanization) ทำให้สองพื้นที่นี้มีความคล้ายกันราวกับเงาภาพสะท้อนของกันและกัน อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าในความคล้ายกันนี้ยังพบความแตกต่างที่ทำให้เราเห็นว่าฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นอาณานิคมเดียวของสเปนที่อยู่นอกเขตทวีปอเมริกากลับริายละเอียดของลูกผสมที่ต่างออกไปจากรายละเอียดของลูกผสมที่เกิดขึ้นในอาณานิคมของสเปนในอเมริกา ปัจจัยดังกล่าวนี้คือ การอพยพเข้ามาของพวกคนจีนที่เรียกกันว่า “sangley” แม้ว่าในอาณานิคมบนผืนทวีปอเมริกาหรือโลกใหม่จะมีการใช้คำเรียกประชากรที่เรียกว่า “chino” ก็ตาม แต่ก็หาใช่ชาวจีนโดยกำเนิดไม่ หากแต่เป็นคำที่ใช้เรียกลูกผสมที่เกิดจากชายที่เป็น “salta-atrás” กับหญิงพื้นเมือง (india) ในระบบ “casta” หรือระบบชนชั้นของคนในอาณานิคมเท่านั้น ขณะที่คำว่า “mestizo” ในฟิลิปปินส์ก็มีนัยยะที่แตกต่างและมีทิศทางสังคมและวัฒนธรรมที่เพิ่มเข้ามา กล่าวคือ

สามารถแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่มคือกลุ่มที่ใช้เรียกลูกผสมระหว่างชายสเปนกับหญิงพื้นเมืองในหมู่เกาะนี้และกับอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นพวกลูกผสมที่เกิดจากชายชาวจีนและหญิงชาวพื้นเมืองซึ่งแรกเริ่มจะอยู่ในสถานะทางสังคมที่ต่ำกว่าพวกที่เป็นลูกผสมสเปนและหญิงชนพื้นเมืองที่สามารถยกระดับสถานะทางสังคมของตนให้เล็ดเป็นคนขาวได้จากสีผิวขาวสว่างและจากจำนวนของคนขาวที่มีอยู่ไม่มากนักบนหมู่เกาะอาณานิคมแห่งนี้ ข้อเท็จจริงทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่บทความฉบับนี้ได้พยายามชี้ให้เห็นว่า แม้ว่าฟิลิปปินส์นั้นถูกจัดให้เป็นอีกอาณานิคมหนึ่งของสเปนเช่นเดียวกับกับอาณานิคมในลาตินอเมริกาแต่ในหมู่เกาะแห่งนี้ยังมีรายละเอียดที่แตกต่างออกไปดังจะเห็นได้จากการแบ่งลำดับชั้นของคนในสังคมอาณานิคมที่ถึงแม้จะใช้คำเรียกเป็นคำเดียวกันในระบบโครงสร้างของการแบ่งลำดับชั้นของคนในสังคมทั้งสองที่ ทว่ามีความต่างในเรื่องของชาติพันธุ์ของคนที่ถูกปรังขึ้นในแต่ละลำดับชั้นสืบเนื่องมาจากการติดต่อกับกลุ่มคนจีนฮกเกี้ยนที่เดินทางเข้ามาค้าขายกับคนสเปนในฟิลิปปินส์ยุคอาณานิคมและจำนวนของคนขาว

ที่มีอยู่น้อยในอาณานิคมแห่งนี้ นั่นเอง สิ่งนี้คือ จะมีการเปลี่ยนแปลงในสังคมจากอิทธิพล
ปัจจัยประการสำคัญที่ทำให้ฟิลิปปินส์นั้น ของชาวสเปนที่เดินทางเข้ามาแบบที่เกิดขึ้น
เป็นแค่ภาพสะท้อนของความเป็นลูกผสมที่ ในอาณานิคมในทวีปอเมริกาที่ตาม
ไม่เหมือนต้นแบบอย่างลาตินอเมริกาแม้ว่า

บรรณานุกรม

- Anderson, B. (1988). Cacique democracy in the Philippines, the spectre of comparisons: Origins and dreams. *New Left Review*, 169, 3-33. Retrieved September 6, 2016, from https://www.academia.edu/22457665/Benedict_Anderson_Cacique_Democracy_and_the_Philippines_Origins_and_Dreams_1988_
- Anderson, B. (1997). The first Filipino. *London Review of Book*, 19(20), 22-23. Retrieved September 7, 2016, from <http://www.lrb.co.uk/v19/n20/benedict-anderson/first-filipino>
- Bethell, L. (1987). *Colonial Spanish America*. New York: Cambridge University Press.
- Castro-Morales. E. (1983). Los cuadros de las castas de la Nueva España. *Jahrbuch für Geschichte Lateinamerikas*, (20), 671-690. Retrieved September 7, 2016, from http://www.lrc.salemstate.edu/hispanics/other/los_cuadros_de_castas_de_la_nueva_espana_castro.pdf
- Celine, S. (2015). *Guadalupe and the Castas: The power of a singular colonial Mexican painting*. (Vol. 31 No. 2). Retrieved September 7, 2016, from <http://www.history.ucsb.edu/wp-content/uploads/Guadalupe-and-the-Castas.pdf>
- De IncazaDufour, F. (1990). Los Escribanos de los Señoríos en Nueva España. *Revista de Derecho Natarial Mexicano*, (101). Retrieved August, 10, 2016, from <http://historico.juridicas.unam.mx/publica/librev/rev/dernotmx/cont/101/est/est4.pdf>

- Dworkin, S., & Lerum K. (2009). *Race, sexuality, and the “One Drop Rule”: More thoughts about interracial couples and marriage*. Retrieved September 7, 2016, from <https://thesocietypages.org/sexuality/2009/10/18/race-sexuality-and-the-one-drop-rule-more-thoughts-about-interracial-couples-and-marriage/>
- Fisher, A. H. (1988). *Manila Galleon trade textiles: Cross-cultural influences on New World Dress*. Retrieved August, 10, 2016, from <http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1635&context=tsaconf>
- Franica, L. H. (2010). *A History of the Philippines from Indios Bravos to Filipinos*. New York: The Overlook Press.
- González, J. (2011). *Harvest of empire, a history of Latinos in America*. New York: Penguin Books.
- Guan, D. H. (2000). The Philippine peranakan experience. In *The Peranakan* (p. 4). Retrieved September 8, 2016, from https://www.peranakan.org.sg/magazine/2000/2000_Issue_2.pdf
- Hetch, J. (2003). The Manila Galleon trade (1565–1815). In *Heilbrunn timeline of art history*. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2000–. Retrieved September 8, 2016, from http://www.metmuseum.org/toah/hd/mgtr/hd_mgtr.htm
- Hinz, F. (2008). *The process of Hispanization in early New Spain: Transformation of collective identities during and after the conquest of Mexico*. *Revista de Indias* (no 243). Retrieved November 15, 2016, from <http://revistadeindias.revistas.csic.es/index.php/revistadeindias/article/viewFile/645/712>
- Lipski, J. M. (1996). *Spanish in the Pacific*. Retrieved September 5, 2016, from <http://personal.psu.edu/jml34/pacific.pdf>

- López-Beltrán, C. (2008). Sangre y temperamento: pureza y mestizajes en las sociedades de castas americanas. In *Saberes locales: Ensayos sobre historia de la ciencia en América Latina* (pp. 289-342). Retrieved September 7, 2016, from <http://www.filosoficas.unam.mx/~lbeltran/Textos/Articulos/CastasLopezBeltran.pdf>
- Lumen, N. (2005). *Feast and famine*. Retrieved September 8, 2016, from <http://pcij.org/stories/republic-of-pancit>
- Maan, C. C. (2011). 1493 *Uncovering the new world Columbus created*. New York: Vintage.
- O'Toole, G. (2007). *Politics Latin America*. Glasgow: Bell & Bain.
- Ricklefs, M. C. et al. (2010). *A new history of South East Asia*. New York: Palgrave Macmillan.
- Rodriguez, C. E., & Cordero-Guzman, H. (1992). *Placing race in context, ethnic and racial studies*. Retrieved September 5, 2016, from <http://dx.doi.org/10.1080/01419870.1992.9993762>
- Rubin, N. (1991). *Isabel of Castile: The first renaissance queen*. New York: St. Martin's Press.
- Scott, H. W. (1979). *Class structure in the Unhispanized Philippines*. *Philippines Studies*. 27(2). Retrieved September 19, 2016, from <http://www.philippinestudies.net/files/journals/1/articles/1559/public/1559-3906-1-PB.pdf>
- Thomas, H. (2005). *Conquest: Montezuma, Cortés and the fall of old México*. New York: Simon & Schuster, Inc.
- Williams, M. R. (2009). *The story of Spain: The dramatic history of Europe's most fascinating country*. San Mateo, CA: Golden Era Books.
- Williamson, E. (2009). *The penguin history of Latin America*. London: Penguin Books.